

Εισαγωγή

Φαίνεται κάπως περίεργα στα υστερότερα χρόνια το μακρύ ποίημά του Αλέξανδρου Ραγκαβή «*Διονύσου Πλους*», βγαλμένο χωριστά στα 1864, όταν ήταν πιά 55 χρονών. Βρισκόμαστε πολύ μακριά από το βουκολικό και από το ρομαντικό περιβάλλον. Το θέμα είναι αρχαϊκό, το γνωστό επεισόδιο από την αρχαία μυθολογία του θεού Διονύσου με τους Τυρρηγούς πειρατές. Και η γλώσσα είναι αρχαϊζουσα, υπεραρχαϊζουσα —τεχνητή, με λέξεις σπάνιες επίτηδες διαλεγμένες.

Οι τορνευμένες αυτές πεντάστιχες στροφές με το λιγυρό μετρικό σχήμα, όπου οι παροξύτονες ομοιοκαταληξίες πέφτουν κανονικά στον 2ο και στον 5ο στίχο και οι οξύτονες παίρνουν πάντα μαζί τους και το σύμφωνο που προηγείται (αχανούς – ουρανούς – κυανούς), είναι όλες σκαλισμένες από χέρι τεχνίτη. Πουθενά ο τόνος δεν χαλαρώνεται, πουθενά ο στίχος δεν γίνεται πλαδαρός, πουθενά δεν χωρά η ελάχιστη παραφωνία. Σμιλευμένες ως την ελάχιστη λεπτομέρεια, αριστούργημα αληθινό λεπτής χαρακτηριστικής, διαδέχονται η μια την άλλη σε μια μουσική ροή και προκαλούν μαζί με τον θαυμασμό κα κάποια αλλόκοτη γοητεία.

Ο νεοκλασικισμός στάθηκε κι' αυτός, όπως και ο ρομαντισμός, ο στόχος της νεότερης κριτικής. Δεν θέλω να πω άδικα. Πολλά από τα δεινά που μαστίζουν ακόμα την πνευματική μας ζωή στον νεοκλασικισμό τα χρωστούμε. Όμως σήμερα ξέρουμε και αξιολογούμε τα νεοκλασικά σίτια της Αθήνας — όσα σώζονται ακόμα όρθια — ξέρουμε να θαυμάζουμε τη λεπτή επεξεργασία του μαρμάρου στις κολόνες του Πανεπιστημίου ή της Ακαδημίας, τους ροδάκες και τ' ανθέμια στις στήλες του νεκροταφείου. Όμοια μ' εκείνα έχει λειτουργήσει το χέρι του Ραγκαβή τους στίχους του. Ο *Διονύσου Πλους* είναι το κατ' εξοχήν ποίημα του νεοκλασικισμού. Σ' αυτό μετατρέπει ο Ραγκαβής την καθαρεύουσα, την αρχαϊζουσα γλώσσα του σε αρετή.

Σαν επιμετρο στο «Καράβι» το όλο έργο υπέστη μερικές περικοπές και ο σχολιασμός που του κάνω δεν είναι λογοτενικός αλλά γλωσσολογικός. Μόνο οι παλαιοί που υπηρέτησαν στο Πολεμικό Ναυτικό θα θυμώνται διάφορους αρχαϊζοντες όρους. Το υπόλοιπα είναι σε αρχαϊζουσα καθαρευουσα. Δεν μεταφράζονται. Όταν ακουσα οτι εγινε προσφατα αποπειρα να μεταφερθει ο Ε. Ροϊδης (Παπισσα Ιωαννα στην Δημοτική με έπιασαν τα γέλια. Σαν να θελεις να βαλεις κουφώματα αλουμινιου στον Παρθενώνα! Επομένως ο νοών νοειτω. Οι λοιποι ας τα βάλουν μ' αυτους που κουτσορευσαν την γλωσσικη του κατάριση βγαζοντας την καθαρευουσα απο το Νεοελληνικό λεξιλοιο σαν ενα αποστημα και θβοντας στην ληθη, χαριν της λαικης θελησης, Λογοτέχνες και ποιητες σαν τον Ροϊδη, τον Παπαδιαμαντη, τον Ραγκαβη και επιστημονες και ερευνητες σαν το Φαίδωνα Κουκουλέ, τον Γ. Χατζηδάκη, τον Μιστριώτη.

ΑΣ

ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΠΛΟΥΣ¹

1

Η έκτασις του αχανούς
Αιγαίου εκοιμάτο,
κ' έβλεπες δυο ουρανούς·
ο είς ην άνω κυανούς
γλαυκός ο άλλος κάτω.

4

Αλλ' όπου νότος εις γλαυκάς
ταινίας την ερρίκνου,
τι ήτον; όρνις ή ολκάς²,
η τις ετάνυεν λευκάς
τας πτέρυγας ως κύκνου.

5

Ητο ολκάς² ουχί πτηνόν·
ως δ' έφτασε πλησίον,
μέλαν εφάινετο βουνόν,
και τον ιστόν του Τυρρηγών
εκόσμηι επισείων³.

6

Μόλις επήνθουν αργυροί
αφροί περι την τροπίιν⁴,
κ' ενόεις ότι προχωρεί,
διότι έσχιζεν ευρύ
το ίχνος του κατόπιν.

---

¹ Απο το πλέω:ταξίδι με πλοιο

² Ολκάς απο το έλκω: Εμπορικο πλοιο.

³ Επισειων μτχ. ρηματος επισειω: μακροστερο φλαμπουρο στις κορφές των καταρτιων

⁴ Τροπις :καρίνα

7

Οι ναύται, ηλιοκαείς
κινούντες μυς ευτόνους,
διήρμοζον μετά βοής
το ακροκέραιον ο εις
ο άλλος τας προτόνους⁵.

8

Άλλος ορθός εις τον ιστόν⁶
τον πόντον κατεσπόπει·
κ' εις την φωνήν των κελευστών⁷
έπληττεν άργυρον ρευστόν
μετά ρυθμού η κώπη⁸.

9

Ην το κατάστρομα ευρύ,
πλήρης ανδρών η προύμνη⁹.
βήμα την έκρουε βαρύ·
αντήχουν άγριοι χοροί
και εναλίων¹⁰ ύμνοι.

10

Εις δε την πρόραν¹¹ απαλώς
εις δέρματα Πανθήρων
νεος κατέκειτο καλός,
εις τον βραχίον' αμελώς
τα σώμα υπεγείρων.

---

⁵ Σχοινια που στερεωνουν τις στηλες των ιστων κν. στάντζοι.

⁶ κατάρτι

⁷ Κελευστης:υπαξιωματικος

⁸ Κωπη: το κουπι

⁹ Εννοει τον χωρο της προμνης.

¹⁰ Ενάλιος ο της θαλάσσης [εν. Θεός]

¹¹ Η πλώρη το πισω μερος του πλοιου

33

Των απαισίων οφθαλμών
το μέλαν πυρ ιδέτε.
Εγείρεται πας ο τολμών.
Την κώπην⁸ επί τον σκαλμόν
αφήκαν οι ερέται.

34

Ἦρπασαν ὅπλα παρευθύς
ἀπὸ τῶν προσπιπτόντων,
λίθους τινες χειροπληθεῖς,
καὶ ὅ,τι εὗρισκε καθεὶς
τις κώπην καὶ τις κόντον.

35

Τα βλέμματα πλήρη φλογών
ηκόντιζον οργίλα,
κ' ερρίφθησαν, ως αν αγών
δεινών επέκειτο σφαγών,
καὶ ἐπαλλον τα ξύλα.

36

Ο ανδραποδιστής λαός
τους οπαδούς των ξένων
πρώτους λαβών ανηλεώς,
τους έρριψεν εις της νηός
το στόμιον το χαίνον.

37

Φύλακες έστησαν τακτοί
εις την οπήν του σκάφους·
κ' εκλείσθη η καταπακτή,
κ' ην εις τα σπλάγχνα του φρικτή
η νυξ, ως είν' εις τάφους.

38

Είδε την πράξιν των ναυτών
ο ξένος νεανίας·
τον νουν ενόησεν αυτών,
αλλ' έμεινεν ακινητών
μεθ' υπερηφανείας.

39

Εν ω δ' ορμώσιν οι κακοί
κ' εκείνον να προσβάλουν
δύο βραχίονες λευκοί
ως περιδέραιον γλυκύ
τον νέον περιβάλλουν.

42

-«Τι θέλετε;» τους ερωτά·
και εις αυθάδης ναύτης
τω λέγει «θέλομεν αυτά
τα ψέλλια τα τορνευτά
μετά της κόρης ταύτης.

43

«Σε δε τον νέον τον καλόν
ταλάντου θα πωλήσω
εις τας φυλάς των Σικελών».
-Ο δ' απεκρίθη απειλών.
- «Παράφρονες οπισω!

44

Ληστών αγέλη είσθε σείς!»
Κ' εκάγχασαν εκείνοι,
κ' εχώρει έκαστος θρασύς,
κ' επί την κόρην τους δασείς
βραχίονας εκίνει.

45

Αίφνης επήδησεν εκτός
της πλώρας μεταξύ των.
Ἦτο την έκφρασιν φρικτός,
και σκοτεινότερον νυκτός
το μέτωπόν του ήτον.

46

Κτυπά τον πόδα του βοών·
και δι' αρμών και κάλων
τρίζει το πλοίο φρικιών
από των άκρων κεραιών
ως άκρων των υφάλων.

47

Ιδού, εξ έω και δυσμών,
ω θαύμα και ω φρίκη!
Ως εις δεινόν κατακλυσμόν
τα κύματα μετά βρασμών
ορμούν ουρανομήκη.

48

Νυξ ήλθε μέλαινα. Περά
η αστραπή το σκότος,
κ' εις τα πυργούμενα νερά
κατά λυσσώντος του Βορρά
λυσσών παλαίει νότος.

53

Αλλ' εμαράνθη κ' η καλή
παρθένος ως το ίον.
Κλίν' η χρυσή της κεφαλή
και εις βοήθειαν καλεί
ο οφθαλμός της δύων.

54

Τας ανθηράς της παρειάς
ο νεος ελυπήθη
να τας ιδή χωρίς χροιάς.
-«Μη, φίλη, είπεν, ωχριάς,
ανάβλεψον και ζήθι».

55

Κ' ήνοιξ' εκείνη ασθενώς
τους γαλανούς αστέρας,
κ' εγέλασεν ο ουρανός,
κ' έλαμψε πάλιν φωτεινός
ο δίσκος της ημέρας.

56

Μετέωρον φλογών μεστόν
φανέν προς τον **Αρκτούρον**,
κατήλθεν επί τον ιστόν,
το άστρον ήτο το γνωστόν
αυτό των Διοσκούρων.

57

Η λαίλαψ παύει να λυσσά,
το πελαγος ν' αφρίζη.
πάλιν ο ζέφυρος φυσά,
πάλιν η θάλασσα χρυσά
τα κύματα κοιμίζει.

58

Ο **φλοίσβος** μουσικούς λαλεί
περί την τρόπιν ήχους.
Γελά γαλήνη, και δειλή
η αύρα παίζουσα φιλεί
της κόρης τους βοστρύχους.

59

Αήρ και θάλασσα ζωήν
καινήν ηκτινοβόλει
υπο του θέρους την πνοήν.
Το παν ην κίνησις, και ην
χαρά η φύσις όλη.

60

Αίφνης ωγκώθη, ως μεστός
εαρινής ικμάδος,
κι ερράγη τρίζων ο ιστός,
κι εξέφυ εύρωστος βλαστός
κομών αμπέλου κλάδος.

61

Στεφάνας πλέκουσας πολλάς,
ηρήθ' εις τας κεραίας,
κ' εις πυκνόν θόλον η φυλλάς
εκάμπτετο και σταφυλάς
εβλάστησεν γενναίας.

62

Βριθύς τους κλάδους περικλών
καρπός το βλέμμα τέρπει.
Εις κλώνα πλέκεται ο κλών·
και τον ιστόν περικυκλών
χλωρός κισσός ανέρπει.

63

Και άνθη δια των κισσών
ποικίλα διεγέλων
ή κηπευτά ή των δασών
αρώματ' από των χρυσών
εκπέμποντα κυπέλων.

64

Εξαίφνης ρέει εκραγείς
εκ των ακροκεραίων
ευώδης ρύαξ διαυγής
δεν ήτον ύδωρ εκ πηγής
αλλ' ανθοσμίας ρέων.

65

Τους ανδραποδιστάς σιγή
νεκρών καταλαμβάνει.
Ω! ποία πάλιν αλλαγή!
Πόθεν εβλάστησεν η γη,
ήτις εμπρός εφάνη;

66

Ο βαθύς όρμος μειδιά
και νεύει φιληδόνως.
Πάσα γωνία και σκιά,
και εις παν δένδρον φωλεά
ευλάλου αηδόνας.

67

Της παραλίας μαλακή
προκύπτει η αγκάλη.
Εκεί γαλήνη κατοικεί,
εκεί ο ζέφυρος γλυκύ
δια των φύλλων ψάλλει.

68

Ο ρύαξ, όφεις αργυρούς
τους πολυκάμπτους γύρους
ελίσσ' εις τάπητας χλωρούς,
και άδων απαντά ο ρους
προς άδοντας ζεφύρους.

69

Βέλους οξύτερον χωρεί
το πλοίον προς τον κόλπον
και το προπέμπουσι χοροί
νηχόμενοι και ζωηροί,
μετ' ιαχών ευμόλπων.

70

Εγγύς, μακράν, εις τ' ανοικτά,
εκ σκοτεινού πυθμένος,
όντ' αναδύονται φρικτά,
όσα πλωτά, όσα νηκτά
και παν ενύδρων γένος.

71

Το κύμ' αφρίζον η ουρά
της ιπποκάμπης πλήπτει.
Φυσώσ' εις ύψος τα νερά,
και, βαρείς όγκοι, σοβαρά
προβαίνουσι τα κήτη.

72

Βάλλουσιν έρωτες ο εις
τον άλλον με κογχύλας·
και παίζουσαι μετά βοής,
η Ναϊάς κ' η Νηρηίς
διώκουσιν αλλήλας.

73

Σειρήνα φέρων, ο δελφίν
ορμά εκ των αδύτων
και προκαλεί την αδελφήν
εις του αφρού την κορυφήν
ορχούμενος ο Τρίτων.

74

Σεμνός ο θίασος σοβεί,
ως φέρεται ο κέλης,
εις συνοδίαν ευσεβή·
και ύμνος αντηχεί, «Ευοί
ευάν, υιέ Σεμέλης!»

75

Η τρόπις ήγγισε την γην,
και οι θαλασσομάχοι,
τρόμου εκπέμψαντες κραυγήν,
επήδησαν και εις φυγήν
ερρίφθησαν εν τάχει.

76

Φεύγουσ' εις βράχους, εις κλειστάς
δασώδεις νάπας, ότε...
ω! τας αλύσσεις ως κλωστάς
συντρίβουσι και τους ληστάς
διώκουσ' οι δεσμώται.

77

Φθάνουσι, ρίπτουσι πρηνείς
εις γην τους ατιθάσσους
εργάται φοβεράς ποινής·
και σχίζουσιν ευθυτενείς
σκυτάλας εκ του δάσους.

78

Πάσα πληγή αιματηρά
ως ξίφους καταβαίνει.
Έχουσι νεύρα σιδηρά.
Δεν είναι άνθρωποι, ουρά
το νώτον τους περαίνει.

79

Και εκαθέσθ' υπό φηγόν
πυκνήν ο νεανίας,
απαθής μάρτυς των πληγών,
και αποστρέφων των κραυγών
το ους της ευσπλαγχνίας.

80

Το δράμα το προ των ποδών
μετ' οφθαλμού οργίλου
στιγμήν και μόνην προσιδών,
εις την γλυκείαν συνοδόν
τα βλέμματα προσήλου.

81

Αλλ' ως την είδε να θρηνή
κατακειμέν' εις άνθη,
και η ευαίσθητος γυνή
προς ξένους πόνους να πονή
το βλέμμα του υγράνθη.

82

Και ένευσε, και ευμενής
παρέδειξεν η χειρ του
όπου η ράβδος της ποινης,
ραγδαία πίπτουσ' απηνης,
τα νώτα των εκύρτου.

83

Εξαίφνης τι μεταβολήν
η κόρη πάλιν βλέπει
εις των κακούργων την φυλήν!
Έχουσ' ιχθύων κεφαλήν,
και εις το σώμα λέπη.

84

Έχουν ουράν αντί ποδών,
και εις δελφίνων σχήμα
μεταποιούνται βαθμηδόν,
και σώζετ' έκαστος πηδών
εις το παφλάζον κύμα.

85

Άστατον χρήμα η γυνή
ως ο αήρ ο πνέων.
Αντί ευγνώμων να φανή,
τι έχει αύτη να θρηνή
προσβλέπουσα τον νέον;

86

«Ω! λέγει, ο θαυματουργός
συμπλήρωσον το θαύμα.
Φευ! βλέπω, βλέπω εναργώς!
Δος μοι το ύδωρ της Στυγός,
θανάτου δος μοι τραύμα.

87

«Συ ο τα πλάσματ' αλλοιών,
την πλάσιν μεταπείθων,
σε ικετεύω ως Θεόν,
το στήθος τούτο, ελεών,
μετάβαλον εις λίθον.

88

»Και έστω μοι καταφυγή
ο τελευταίος ύπνος,
και της καρδιάς η σιγή·
ή δος να γίνω η πηγή
η κλαίουσα αγρύπνως.

89

«Θεν' αναβής εις ουρανόν,
και μόνη θα πλανώμαι
εις το απέραντον κενόν
τον ήλιον τον σκοτεινόν
δια να καταρώμαι.

90

Ήλθες, σε είδα, και χαράς
κατεπληρώθ' η φύσις.
Άστρον του βίου μου, περάς.
Πριν δύσης μη με παροράς.
Δος θάνατον πριν δύσης.

91

»Ερρόφησα ό,τι γλυκύ
της κύλικος του βίου,
σταγόνα έρωτος· αρκεί.
Τι αν βίος διαρκεί
αιώνας μαρτυρίου;

92

»Συ ο Θεός, θα κατοικής
επάνω του αιθέρος,
όπου ο βίος ο γλυκός,
αι τέρψεις αι διηνεκείς,
των θεαινών ο έρωσ.

93

«Ταχύς δε τάφος εις εμέ
και αιωνία λήθη».
-«Εις σε αθάνατοι στιγμαί
και επουράνιοι τιμαί»,
εκείνος απεκρίθη.

94

«Τι προς εμέ και οι θεοί
και η αθανασία;
Αθανασία μοι συ ει.
Μακράν σου η μακρά ζωή
μακρά απελπισία.

95

-«Ήθεν' ανέλθης μετ' εμού
πλησίον των Μακάρων,
ή εις του μαύρου ποταμού
το ρεύμα πλέοντας ομού
θα μας δεχθή ο Χάρων.

96

»Πλήν θάρρει. Μετά των θεών,
όπου το θάλλον θέρος,
όπου ο άδυτος αιών,
και όπου φως χωρίς σκιών,
χωρίς δακρύων έρωσ.

97

»Εκεί το κάλλος σου θ' ανθή
μετά των λαμπροτέρων
κ' η κόμη αύτη η ξανθή
εις τους αιθέρας θ' απλωθή
ως πλόκαμος αστέρων».

98

Γη, ουρανός, το παν γελά
ενόσω τη ωμίλει·
και εις τα χείλη τ' απαλά
εις μέθην έρωτος κολλά

Διονυσου πλους - Αλεξάνδρου Ρ. Ραγκαβή (1809-1892)
ΕΠΙΜΕΤΡΟ 1 -Στο «Καράβι»

τ' αμβρόσιά του χείλη.

99

Η νέα κόρη ιλιγγιά,
Της γής εκλείσ' η θέα
την περιέβαλεν σκιά,
και εις τον Όλυμπον Θεά
ενεθρονίσθη νέα.

100

Φωνή ηκούσθη ν' αναβή
εκ λόφων και θαλάσσης,
και έψαλλεν· «Ευάν ευοί!
Τοιαύτ' η θεία αμοιβή
κ' αι των θεών κολάσεις!»

Δημοσιευθηκε για πρωτη φορα στο Περιοδικό Απόλλων, Τόμος 8, τεύχος
85 το 1892.

Επιστροφή στο υπογώσσιο 50 ΚΑΡΑΒΙ

Αρχική σελίδα